

Joshua Rahtz: Att kartlägga oron

(Ur [Sidecar](#), 6 oktober 2023. Översättning från engelska, Göran Källqvist.)

Robert Brenners redogörelser för den ”långa nedgången”, *The Economics of Global Turbulence* [Den globala orons ekonomi] (1998/2006) och *The Boom and the Bubble* [Uppsvinget och bubblan] (2004), tillhör en av de viktigaste teoretiseringarna av den globala ekonomin efter kriget. En komplicerad och förenklad version av resonemanget i böckerna lyder så här. Mot slutet av 1970-talet ledde den prispress nedåt som orsakades av att nya aktörer trädde in på överbelastade tillverkningsbranscher till minskande lönsamhet och investeringar, vilket gjorde ekonomin såbar för yttre chocker som oljekrisen 1973. Keynesianska stimuleringar av efterfrågan kunde inte avskaffa denna överkapacitet och förvärrade den till och med. Inte heller gav den efterföljande svängningen till nyliberalism någon varaktig återhämtning, utan orsakade istället en period av åtstramningar och finansialisering. Brenners analys förutsåg den ekonomiska världskrisen 2008 och dess efterdyningar, och har under det senaste decenniet fått allt större fotfäste bland både sedvanliga och okonventionella ekonomer. Men ändå verkar två kommentarer nyligen, Seth Ackermans i *Jacobin*¹ och Tim Barkers i *New Left Review*,² ifrågasätta dess bakomliggande antaganden. De pekar på en upplevd samhörighet, till och med logiskt samband, mellan Brenners radikala redogörelser och hans antireformistiska politik – och avvisar den förstnämnda på grundval av den sistnämnda. Hur giltiga är deras påståenden, och hur förenlig är deras bild av Brenners arbeten med texterna i fråga?

Ackerman

Man förväntar sig att en kritik av Brenner ska återge huvudargumenten i hans arbeten och peka ut deras begränsningar. Ackermans artikel gör inte det. Den är mer av en polemisk sort. Författaren börjar med en abc-bok om ”kristeori”, och hänvisar till en del intressant material om den fallande profitkvoten från Nobuo Okishio, Paul Mattick och Anwar Shaikh, liksom *Kapitalet, tredje bandet*. Han övergår därefter till Brenners historiska redogörelse för perioden efter 1973, som han hävdar tillhör denna bredare marxistiska tradition, som betonar krisens centrala roll för en socialistisk praktik. Ackerman skriver att Brenners historiska metod styrs av behovet att hitta tendenser hos kapitalismen som *inte går att reformera* – som tendensen till fallande profiler – och vars existens kräver ett ”revolutionärt ersättande av det existerande produktionssättet”. Denna ståndpunkt avfärdas sedan som dogmatisk och oförsvarlig, eller till och med ologisk på teoretisk nivå. För att argumentera för sin sak anför Ackerman två stora brister i Brenners arbeten.

För det första sägs Brenner stöda sig på olika, ömsesidigt uteslutande teorier om minskande lönsamhet, som han använder för att undvika tidigare vederlagda kristeorier av Mattick m fl: en sektoriell analys av konkurrens inom tillverkningen, och en teori om ”lönepress” som han ger sig ut för att tillbakavisa, men som hans tes i hemlighet är beroende av. För det andra hävdar Ackerman att den ”långa nedgången” är en myt: att världens profitkvot bara drabbades tillfälligt på 1970-talet, och hämtade sig fullständigt efter det. I så måtto som ekonomiska svårigheter har uppstått, skriver han, så beror de helt enkelt på samordningsproblem: ”En vidsträckt arbetsdelning gör att miljontals

1 Seth Ackerman, [Robert Brenners ofruktbara teori om global stagnation](#), på marxistarkiv.se.

2 Tim Barker, [Some Questions About Political Capitalism](#), *New Left Review* maj/juni 2023.

eller miljarder människors aktivitet måste samordnas minutiöst, och allt som stör denna invecklade samordning innebär grus i produktionsmaskineriet.” Låt oss beakta dessa påståenden i tur och ordning.

Som Ackerman medger, så resonerar inte Brenner om profitkvotens fallande tendens. Han gör påståenden om fallande profitkvoter inom specifika sektorer vid specifika tidpunkter. Av detta skäl kan givetvis inte Okishios, Matticks och Shaikhs kritik logiskt sett omfatta hans arbete. Ackermans långa utveckling om dessa tänkare, som tar större delen av hans artikel i anspråk, är därmed något ovidkommande. Men mer betydelsefullt är att Ackermans påstående att Brenner motsäger sig själv genom att luta sig på teorin om lönepress inte stöds av något som Brenner har skrivit, och inte heller försöker Ackerman underbygga det med hjälp av relevanta hänvisningar, än mindre citat. Varifrån kan Ackerman ha fått denna idé? Det verkar som om den härleds ur en misstolkning av ett stycke i Brenners föreläsning ”Frågan om reformismen” (1993). Här säger Brenner, att när lönsamhetskrisen inleddes så ”underlät de maktavande reformistiska partierna inte bara att försvara arbetarnas löner eller levnadsstandard mot arbetsgivarnas angrepp, utan de inledde också kraftfulla åtstramningar som var utformade att öka profitkvoten genom att skära ner på välfärdsstaten och minska fackföreningarnas makt.” Det verkar som om Ackerman har blandat ihop denna oomstridda beskrivning av nyliberalismens klassoffensiv med en förklaring av nedgångens grundorsak. Det vill säga att Ackerman tolkar Brenners beskrivning av arbetsgivarnas försök att återupprätta lönsamheten – med hjälp av åtstramningar och attacker på lönerna – som ett resonemang om krisens grundläggande orsaker. Man behöver inte hålla med Brenner för att inse att de är olika. För enligt Brenner lyckades i själva verket inte arbetsgivarnas offensiv återupprätta lönsamheten, delvis på grund av att den inte nådde källan till problemet.

Hur är det med Ackermans påståenden, som även Barker gör, att världsekonomin är stabil, att profitkvoten i hela världen är jämförbar med profitkvoten under ”la belle époque”, och att hela grunden till Brenners hypotes därmed är helt felaktig? För att bedöma denna kritik måste man börja med en korrekt karakterisering av *Den globala orons ekonomi* och *Uppsvinget och bubblan*. Båda verken är historiska, inte filosofiska. Skillnaden är viktig, med tanke på kritikernas benägenhet att välja vissa stycken ur böckerna och översätta dem till abstrakta principer som Brenners sägs ha. I själva verket är Brenners mål att kartlägga den globala kapitalismens ytterst motsägelsefulla system över tid. Resultatet är inte en idealistisk framställning av självklara lagar utan raka motsatsen: en redogörelse för storskaliga förändringar inom den globala ekonomin efter kriget, med dess många omkastningar och omvandlingar.

Om detta är den övergripande metoden, vilka är då de centrala historiska argumenten? Enkelt uttryckt hävdar Brenner att de keynesianska åtgärder som var ämnade att lindra problemen med överkapacitet och överproduktion som uppstod ur den industriella konkurrensen efter kriget till syvende och sist förvärrade dem. Detta misslyckande blev uppenbart 1979, och ledde till en dramatisk makroekonomisk svängning. I slutet av 1980-talet försökte USA via centralbanken iscensätta en marknadskorrigerande (ibland kallad ”nyliberalism”) genom att höja räntorna för att framkalla en recession. Men inte heller detta lyckades återställa världsekonomin till dess tidigare tillväxttakt.

Inför ett omval tog Reagan till massiva offentliga utgifter med ett program av militär keynesianism, följt av en överenskommelse med USA:s främsta industriella konkurrenter om att samordna en devalvering av dollarn för att återuppliva USA:s export av industrivaror. Men det försvagade i sin

tur lönsamheten för tillverkningssektorn i världens då näst och tredje största kapitalistiska ekonomier, Japan och Västtyskland. Tio år senare, 1995, genomförde de utvecklade kapitalistiska ekonomierna en helomvändning med hjälp av en uppskrivning av dollarn. De övervakade lanseringen av finans- och ekonomiska tillgångar i dollar, inklusive inom fastighets- och börsmarknaderna, som möjliggjordes med hjälp av ultralåga räntor. Under en period på 1990-talet verkade en återhämtning materialisera sig, med profiter inom tillverkningssektorn som tävlade med dem under högkonjunkturen efter kriget. Men vid sekelskiftet ödelades den så kallade ”nya ekonomin”, först under krisen i Östasien 1997-1998 och slutligen i och med dotcom-bubblans kollaps.

Här slutar *Uppsvinget och bubblan* och den andra upplagan av *Den globala orons ekonomi*. I den långa artikeln ”Det som är bra för Goldman Sachs är bra för Amerika” (2009)³ visade Brenner att världsekonomin historiska kollaps 2008 var en förlängning av de ytterst motsägelsefulla försöken att lösa de långvariga svårigheterna i den verkliga ekonomin, som tillfälligt lyckades med hjälp av överbelånade spekulationer på en uppblåst bostadsmarknad. Även om krisen hade sitt ursprung i USA, så var den så omfattande att den drabbade hela systemet och krävde världshistoriskt stora ingripanden av centralbanker i hela världen, och varade ett årtionde eller mer, enligt många förmenande ända till idag.

Huvudpunkten är att efter början av 1970-talet, och vid varje svängning som Brenner diskuterar, fick tillverkningen i en region fördelar på bekostnad av den sektorns export någon annanstans, samtidigt som finansvärlden hade en tendens att dra fördel av omvärderingen av valutorna i dessa ekonomier. Ändå ägde det aldrig rum någon varaktig global återhämtning inom tillverkningssektorn, och resultatet blev en kvalitativ omvandling av den internationella ekonomin: till finansialisering i vissa områden, och tillverkningsdynamiken till största delen begränsad till högteknologiska eftersläntare med låga löner som Östasiens nyligen industrialiserade länder: Sydkorea, Taiwan och framförallt Folkrepubliken Kina.

I den mån man uppnådde en delvis återhämtning av lönsamheten, så var den med andra ord begränsad till vissa sektorer, som finanser, på bekostnad av andra, som tillverkning. Den var också lokal och starkt beroende av valutornas relativa värde. Exempelvis hade finanssektorn i USA en lönsam period från och med 1995, men under förhållanden som undergrävde tillverkningssektorn och med hjälp av massiv upplåning. Under en period gällde motsatsen i Tyskland, men där blev återhämtningen möjlig bara med hjälp av en undervärderad tysk euro, plus lönedpressning, ”nearshoring”⁴ av produktionen och en tillfälligt hög tillväxt på exportmarknader som Kina och Brasilien. Samtidigt har Kina upprätthållit sitt beroende av export genom att åta sig att finansiera krediter i USA för att understöda konsumtionen där. Men, som Victor Shih och andra har dokumenterat,⁵ har också Kina drabbats av högt belånad spekulation i sin inhemska ekonomi. Således har tillverkningssektorns minskade profittillväxt orsakat en period av oro. Varje försök att lösa den – angrepp på löner och åtstramningar kombinerat med höga räntor; massiva militärutgifter och sedan låga räntor för att uppmuntra på varandra följande finansbubblor; samordnade devalveringar och omvärderingar av valutor – har bara fått tillfälliga effekter och främjat nya omgångar av instabilitet.

Är oro inom världsekonomin en svårbegriplig diagnos – i konflikt med vetenskapens samsyn – som

3 Robert Brenner, ”[What is Good for Goldman Sachs is Good for America](#)”, på Versos blogg.

4 *Nearshoring*: utflyttning av företags verksamhet till ett grannland (där kostnaderna är lägre) – öa.

5 Victor Shih, ”China’s Credit Conundrum”, *New Left Review*, nr 115, januari/februari 2019.

Ackerman och Barker verkar tro? Knappast. Den övergripande kronologi som Brenner skisserar accepteras inte bara av frihetsivrare, som Barker påstår, utan både av hans nykeynesianska kollegor och radikala historiker och samhällsvetare. I den sistnämnda kategorin sträcker sig dess anhängare från Philip Armstrong till David Harvey till Eric Hobsbawm till Giovanni Arrighi (till dags dato författare till den mest genomgripande kritiken av Brenner). Framstående traditionella ekonomer – inklusive Marcel Fratzscher i Tyskland, och Larry Summers och Barry Eichengreen i USA – har också utvecklat teorier om stagnation som överensstämmer med Brenners periodisering, och hittat problem inom ekonomin även när den verkade gå för fullt.

Det kanske viktigaste för den nuvarande diskussionen är Eichengreens redogörelse för perioden,⁶ som delar upp den i två skilda faser: före och efter 1973, det år som betecknade slutet på den ”gyllene tidsåldern” av tillväxt efter kriget. Eichengreen hänför detta till slutet för den period då, som han säger, Västtyskland och Japan ”kom ikapp”. Det satte press på arbete och kapital och fick båda att överge sina ömsesidigt fördelaktiga överenskommelser. Det han antyder, och det Brenner säger rakt ut, är att bristen på ”samordning” efter 1973, som Ackerman hävdar är den yttersta orsaken till inbromsningen, i själva verket drevs på av djupare bakomliggande krafter. Men medan Eichengreen inte utvecklar sin tanke om att ”komma ikapp”, utöver några allmänna anmärkningar, spårar Brenner slutet på det till fallande profitkvoter inom tillverkningssektorn i de största kapitalistiska ekonomierna.

Den möjligen allvarligaste invändningen mot Brenner är Ackermans beräkningar av profitkvoten i världen, på vilka han hänger upp sitt viktigaste resonemang. Dessa beräkningar är inte uppdelade i sektorer och innefattar antagligen Kina, och kallas ”förhållandet mellan profiter och investeringar”. Genom att visa att de totala profiterna har minskat bara lite, gör det att samordningsproblemen i den kapitalistiska politiska ekonomin är den enda kvarvarande orsaken till det senaste kvartsseklets allvarliga kriser. Det är ett intressant statistiskt resultat. Men eftersom det inte skiljer mellan tillverknings och den övergripande kvoten i de länder som Brenner fokuserar på, är det egentligen inte giltigt för hans resonemang. De mätningar som Ackerman föredrar kanske är överlägsna för att förstå den världsomfattande profitkvoten på ett abstrakt sätt. Men i sig själv tar de inte upp de bevis som Brenner samlar in, och vilka dokumenterar hur produktivitetstillväxtens dynamik, produktion och så vidare har upphört i specifika regioner vid specifika tidpunkter – och beror på en bakomliggande fortsatt överproduktion och överkapacitet i tillverkningssektorn. Även om man går med på att den övergripande lönsamheten, mätt på vilket sätt man vill, verkligen har återhämtat sig, så måste de omvandlingar som har genomförts för att få till stånd detta – finansialisering, rationalisering av produktionen, åtstramningar, avindustrialisering – ändå uppfattas som en historisk utveckling som fått politiska och sociala konsekvenser. Det är just vad Brenners arbete sätter sig för att göra.

Det är möjligt att en kritik av Brenner skulle kunna börja med det abstrakta förhållandet mellan profiter och investeringar, men den skulle inte kunna avfärda hela Brenners arbete utan att först beakta hans detaljerade redogörelse för perioden. Tyvärr är det just så Ackerman närmar sig frågan. För honom finns det en mer eller mindre ständigt hög profitkvot under efterkrigsperioden och inom hela världsekonomin, bara avbrutet av ”misslyckad samordning” avseende den ojämna arbetsdelningen. Till skillnad från Eichengreen redovisar inte Ackerman när och varför sådana problem uppstår – och om det helt enkelt beror på dålig samordning, så förklarar han heller inte varför

6 Barry Eichengreen, *Globalizing Capital*, Princeton 2019.

arbetare och kapitalister ännu inte har mäklat en varaktig fred för att dela på de profiler som obevekligt ökar inom hela systemet, och vilka under en förnuftig samordning av arbetsdelningen skulle föra samhället mot en ljusare framtid. En sådan varaktig lösning av klasskampen var hursomhelst det som blandekonomin i den utvecklade kapitalistiska världen utlovade i mitten av seklet. Varför upphörde denna ”klasskompromiss” till slut? Och varför slutade den när den gjorde det? Detta är de historiska frågor som Brenner tar itu med medan Ackerman inte gör det.

Barker

För Barker är Brenners fokus på lönsamhet inom tillverkningssektorn en snäv och selektiv tolkning av historien, som förvanskar den övergripande bilden av perioden. ”Det är inte tydligt”, skriver han, ”varför profiler inom tillverkningssektorn skulle vara särskilt viktiga, med tanke på att tillverkning för närvarande bara står för 11% av värdet som läggs till i den amerikanska ekonomin.” Är detta bara närsynthet från Brenners sida? Enligt Brenner själv är svårigheterna inom tillverkningssektorn den bakomliggande orsak som utlöste den kedja av händelser som sammanfattas schematiskt ovan. Följaktligen beror inte hans fokus på tillverkning på någon godtycklig fördom, utan på det som han gör gällande är det empiriska och historiska ursprunget till den motsägelsefulla utvecklingen sedan slutet av 1960-talet. En kritik av detta fokus på tillverkning borde alltså ifrågasätta Brenners redogörelse för recessionen i början av 1970-talet och keynesianismens efterföljande misslyckande i slutet av decenniet. Men Barker försöker inte göra det. Han tar helt enkelt tillverkningens minskande andel inom ekonomin som bevis för att sektorn som sådan inte längre spelar lika stor roll som den en gång gjorde. Även om man empiriskt skulle hålla med Barker om denna punkt, så kan man, precis som med Ackermans polemik, inte avfärda Brenners ståndpunkt så lätt. Ty Brenner visar att övergången till finanser är ett *svar* på svårigheterna i den verkliga ekonomin. Som sådant måste varje seriöst angrepp på hans arbete göra mer än att påstå att den verkliga ekonomin inte längre är lika viktig som mål för investeringarna – ty det är en av slutsatserna av Brenners resonemang.

Dessutom invänder Barker mot begreppet ”politisk kapitalism” i Brenners senaste skrifter: tanken att det under förhållanden av stagnation är ”rå politisk makt snarare än produktiva investeringar som är den avgörande faktorn för avkastningen” – och att staten därmed blir ett oundgängligt verktyg för att pressa ut överskott. Barker hävdar, att eftersom kapitalismen alltid har litat till statliga ingrepp, så är nyheten hos detta fenomen överskattat. Men Brenner kan knappast anklagas för att bortse från statens roll under kapitalismens utveckling. I *Den globala orons ekonomi* tas de amerikanska, tyska och japanska staternas aktivitet med i nästan varenda avdelning. Det som skiljer den föregående perioden av ackumulation från den nuvarande, hävdar han, är statens syfte och inriktning. Under efterkrigsperioden organiserades statens ingripande antingen kring att öka tillverkningssektorns konkurrenskraft, eller, i fallet med det dominerande USA, kring att uppmuntra den sektorns återhämtning i Västtyskland och Japan. Nu är den politiska sfären mindre intresserad av att främja ackumulationen eller samordna produktionen på konkurrerande områden.

Istället har politiken blivit en process av direkt omfördelning (uppåt) av välståndet. Det är inte längre den kapitalistiska staten som organiserar produktionen, det är den härskande klassen som inlåter sig på en tudelad praktik av korrupperade interna avtal med sig själv, inom ramen för en systemomfattande brist på dynamik och försvagad förmåga att skapa profiler i den verkliga ekonomin. Det talar därför för en rörelse i riktning mot ett nytt produktionssätt, eftersom denna

praktik förbigår den speciella *ekonomiska* form av produktion för utbyte som kännetecknar kapitalismen. Under denna framväxande regim upprätthålls inte längre särskiljandet mellan det ekonomiska och det sociala och politiska.

Barkers kritik vilar därför på ett grundläggande missförstånd av begreppet ”politisk kapitalism” i sitt sammanhang. Inget hos Brenner förnekar Barkers punkt om staten roll för att skapa villkor för ackumulation. Den historiska svängning som Brenner identifierar handlar snarare om politikens mål och dess förhållande till ekonomin. Det är hans ämne, och även om man kan vara oense med hans analys eller terminologi, måste en rejäl kritik bemöta hans argument som de läggs fram konkret.

Barker påstår också att Brenners analys av den amerikanska centralbankens roll under de senaste decenniernas rad av bubblor motsägs av den nuvarande stramare penningpolitiken. Han hävdar att den sistnämnda är något som Brenner teoretiskt ”borde” stöda, med tanke på hans invändning mot regimen med billiga krediter som hade karakteriserat den globala ekonomin sedan 1990-talet. Med denna analys framställer Barker Brenners resonemang som en ensidig kritik av ”lätta pengar”. Men vad har Brenner egentligen skrivit om att använda en restriktiv kontra en ”löslig” penningpolitik? Ett föredömligt stycke ur *Den globala orons ekonomi* lyder så här:

En alltmer restriktiv makroekonomisk politik antogs återställa lönsamheten och därmed ekonomins dynamik genom att upphäva det keynesianska skapandet av skulder genom att rensa systemet från överflödiga, dyra produktionsmedel, och genom att minska de direkta och indirekta lönekostnaderna via högre arbetslöshet. Även om den uppnådde en del av det den satte sig för, så visade sig penningpolitiken, precis som keynesianismen, icke desto mindre i slutändan vara otillräcklig, till stor del på grund av att den bara verkade genom att förändra den samlade efterfrågans nivå, när det grundläggande problemet var överkapacitet och överproduktion i en speciell sektor, tillverkning, som var resultatet av en felfördelning av produktionsmedlen mellan ekonomiska branscher. I den mån man på allvar begränsade tillgången på krediter, så hade det en benägenhet att visa sig kontraproduktivt, eftersom de plötsliga, kraftiga minskningar av den samlade efterfrågan som de orsakade, slog urskillningslöst mot branscher med både alltför stora och alltför små lager och utan åtskillnad fällde både bra och dåligt fungerande företag. Minskningen av den totala efterfrågan orsakade också problem genom att göra omfördelningen av produktionsmedel till nya branscher ännu svårare. I viss mening var problemet med penningpolitik som lösning på problemet med internationell överkapacitet och överproduktion inom tillverkningssektorn motsatsen till problemet med keynesianismen. Genom att subventionera den totala efterfrågan bromsade keynesianismen utträdet från branscher med överskott, men skapade verkligen en mer gynnsam miljö för det av nödvändighet riskabla och kostsamma inträdet i nya branscher; genom att minska den totala efterfrågan tvingade penningpolitiken verkligen fram ett snabbare utträde från branscher med överskott, men skapade en mindre gynnsam miljö för ett inträde i nya.

Detta stycke visar tydligt att Brenner ser *både* ”lätt” och ”stram” penningpolitik som oförmögna att lösa den grundläggande motsättning som pressar ner lönsamheten inom tillverkningssektorn. Genom att bara reagera på ena sidan av problemet och förvärra den andra, förbereder botemedlen scenen för en framtida nedgång. Med tanke på att låga räntor uppmuntrade till en historiskt hög nivå av ekonomiska spekulationer, så var de alltid destabiliserande, både politiskt och på andra sätt. Som en följd av det förstärker de pågående ansträngningarna att ödelägga välståndet – huvudsakligen rikedomar tillhörande små investerare, de som inte har bra politiska kontakter, och så vidare – den

nuvarande ackumulationsregimens ”politiska” karaktär.

Brenner håller inte med om någöndera dynamiken, och det ska han heller inte. Han argumenterar inte, som Barker – som blandar ihop en historisk analys med moralfilosofi – hävdar, för högre ränta som en principfråga. Han visar istället hur låga räntor under de senaste decennierna har varit grunden till att de rika kunde tjäna pengar i en ekonomi där det inte fanns några stora möjligheter till lönsamma investeringar. Motsättningarna i denna 30-åriga ekonomi, som skakades om 2008 men mellan 2009-2019 fick ett nytt liv efter döden, lade grunden till den nuvarande samordnade klassoffensiv som Brenner kallar ”upptrappad utplundring”.⁷

Barker ignorerar i själva verket användningen av utomekonomiska medel för expropriering – det vill säga våld – och omfördelning av rikedomar uppåt. Men de synliga särdragen i dagens världs-ekonomi pekar på att något sådant äger rum, oavsett om det handlar om att plundra små egendoms-ägare eller om vilken framtidsutsikt det finns för till exempel centralbankens digitala valuta (CBDC). Det sistnämnda väcker tankar på en direkt förvaltning av bruksvärden, och att inte bara avskaffa lönsamhet inom produktionen, utan också pengar som universellt medel för utbyte och lagring av värde. Som Eswar Prasad har skrivit,⁸ skulle en sådan digital valuta uttryckas politiskt, eftersom den skulle kunna programmeras för att villkoras för speciell användning, och bara kunna användas under vissa sociala förhållanden. Genom att ersätta kontanter kan CBDC dessutom eliminera ”noll som nedre gräns” och därmed underlätta kraftigt negativa räntor, för att under krisperioder möjliggöra en direkt konfiskering av insättningar, liktydigt med den ”bail-in” av banker som prövades på Cypern redan för ett decennium sedan.

Även om Brenner inte diskuterar dessa möjligheter, så vädras de nu öppet av bankirer och regeringar,⁹ och förtjänar att på allvar uppmärksammas av vänstern. Enligt min tolkning bekräftar de hans historiska berättelse, i synnerhet i hans skrifter under de senaste 15 åren. De visar att den främsta motsättningen idag är *politisk*, och förklarar varför den härskande klassen, givet kapitalismens ekonomiska svaghet, har lyckats befästa sin makt. (Men en sådan utveckling utesluter inte en kritik av hypotesen om ”politisk kapitalism” eller det mer provocerande begreppet ”teknofeodalism”.¹⁰ Som Ruth Dukes och Wolfgang Streeck har hävdad, när de betraktar dessa påståenden ur ett juridiskt och historiskt perspektiv,¹¹ så skiljer den utvidgade avtalsfriheten dagens arbetsmarknad från allt som kan tolkas som feodalt eller icke kapitalistiskt.)

Reformism kontra reformer

Frågan om politik är central för att bedöma Ackermans och Barkers inlägg i ett annat viktigt avseende. Båda verkar mer eller mindre motiveras av en önskan att erövra reformer genom att vädja till valda och icke valda politiker och beslutsfattare. Ackerman avvisar den revolutionära politik som han tillskriver Brenner, medan Barker försöker visa att lagstiftning som CHIPS och Vetenskapsstadgan i USA borde välkomnas av vänstern. Båda invänder mot Brennens skepsis mot sådana kvasiteknokratiska försök. Men Brennens historiska redogörelse för politiken i USA ignoreras i deras kommentarer, som istället riktar in sig på hans provisoriska ”Sju teser om amerikansk

7 Robert Brenner, ”[Escalating Plunder](#)”, *New Left Review*, nr 123, maj/juni 2020.

8 Eswar Prasad, *The Future of Money*, Harvard University Press 2023.

9 ”Dealing with the next downturn”, [BlackRock](#), 15 augusti 2019.

10 Cédric Durand, *Techno-féodalisme. Critique de l'économie numérique*, Paris: Éd. Zones, 2021

11 Dukes/Streeck, *Democracy at Work: Contract, Status and Post-Industrial Justice*, Wiley 2022.

politik” (med Dylan Riley som medförfattare)¹² och hans föreläsning ”Frågan om reformismen”. Om vi skulle ta hänsyn till hans långsiktiga analys, hur skulle vi då karakterisera Brenners syn på sambandet mellan masspolitik, politisk ekonomi och reformer i USA?

I sin kraftfulla artikel om mellanårsvalet i USA 2006, ”Struktur mot konjunktur”,¹³ hävdar Brenner att 1900-talets viktigaste amerikanska reformer – de som genomfördes av Roosevelt och senare Johnson – erövrades med hjälp av stridbara samhällsrörelser, som var och en kämpade under olika politiskt ekonomiska förutsättningar. *Tvärt emot* den kritik som Ackerman (och i lägre grad Barker) riktar mot Brenner, så tillskriver han inte dessa framgångar till något enkelt, automatiskt förhållande mellan dessa rörelser och de rådande ekonomiska förhållandena. Istället ser han deras prestationer som ett resultat av en oviss historisk utveckling.

För Brenner var New Deal-periodens reformer resultatet av en ”explosion av direkta massaktioner utanför det parlamentariskt lagstiftande området”. Organisationer som United Auto Workers ”vägrade inledningsvis stöda Demokraternas program och uppmanade vid sin grundningskongress 1936 till bildande av oberoende arbetarbondpartier”. Men under den ”andra depressionen” och nederlagen under årtiondets andra hälft ”reagerade CIO:s byråkrati på den minskade masskamp genom att institutionalisera förhållandet mellan fackföreningar och arbetsgivare med hjälp av statligt sanktionerade kollektivavtal och förordningar”, som innebar ett ”fullständigt förpliktigande mot den parlamentariska vägen och Demokratiska partiet”. Från och med då arbetade Demokraterna tillsammans med arbetarrörelsens byråkrati, och kom att ”räkna med arbetarnas stöd” samtidigt som de gav allt mindre tillbaka.

Reformerna i USA i mitten av 1960-talet – inklusive lagstiftningen om medborgerliga rättigheter, Medicaid och Medicare – uppnåddes under en helt annan politisk ekonomi. De största fackföreningarna hade redan tyglats och tämjts av sina medelklassledare. Men den svarta befrielsestridbarhet, speciellt i norr, tillsammans med de ökande trycket från kampen mot kriget och i tredje världen, lyckades ändå tvinga igenom en rad medborgerliga och juridiska eftergifter. (Reformernas popularitet gjorde dem snabbt dominerande, och Nixon försökte senare införa sin egen version.)

Arbetsgivarnas motoffensiv inleddes efter krisen på 1970-talet, till att börja med under Carter, med avregleringar som följdes av Demokraternas försök att säkerställa stöd från företagen. Det utmanades till största delen inte av de pacificerade fackföreningarna som sedan länge hade övergivit all kamp för samhällsreformer. Här är Brenner noga med att ställa den amerikanska utvecklingen mot den europeiska:

... anpassningen till nedgången ägde rum inom ramen för ett bestämt styrkeförhållandena mellan klasserna i det kapitalistiska norr, och det ledde till betydande variationer av det politiskt ekonomiska utfallet. Till skillnad från den minskande fackföreningsanslutningen i USA:s privata sektor upplevde de flesta utvecklade kapitalistiska ekonomierna i Västeuropa en motsatt trend – ökande facklig anslutning inte bara under 1950- och 1960-talen, utan under hela 1970-talet och på vissa ställen 1980-talet.

I och med att dollarn ökade i värde under den intensifierade mellankapitalistiska konkurrensen, så kännetecknades den amerikanska ekonomin efter 1995 till stor del av finansialisering och utlokali-

12 Brenner/Riley, ”Seven Theses on American Politics”, *New Left Review*, nr 138, november/december 2022.

13 Brenner, ”Structure vs Conjuncture”, *New Left Review*, nr 43, januari/februari 2007.

sering på bekostnad av tillverkningssektorn. Efter att ha förverkat sina självständiga organisationer befann sig inte den amerikanska arbetarrörelsen i en position där de kunde försvara sig mot denna process. 2006 ansåg Brenner det "troligt att Demokraternas valstrategi bara kommer att gå allt snabbare åt höger för att garantera obundna röster och fortsatt företagsfinansiering, samtidigt som de räknar med att deras bas bland svarta, arbetare och krigsmotståndare till varje pris kommer att stöda dem mot republikanerna". (Sedermera finansierade Pelosi kriget mot Irak, och i efterdyningarna till 2008 utmärkte sig Demokraterna som den mest entusiastiska kompanjonen under räddningsaktionerna av Wall Street.) Är, som Ackerman påstår, denna historia ödesdigert beroende av "kristeorin", alltför misstänksam mot fackföreningsbyråkratin och negativ till att sträva efter reformer inifrån staten?

Ackermans bedömning misslyckas uppenbarligen att fånga detaljerna i Brenners analys i "Struktur mot konjunktur", som visar att reformer *kan* erövrats under dramatiskt olika politiskt ekonomiska förhållanden. Jämförelsen med Europa läggs fram som bevis på att en hög facklig anslutning även under krisperioder tillfälligt kunde avvärja den massiva motoffensiv som kapitalet genomförde på 1970- och 1980-talen. Den viktiga åtskillnad som Brenner gör är alltså inte bara mellan olika ekonomiska konjunkturer (upp- och nedgångar). Den gäller snarare vänsterns historia, hur den reagerar på sådana konjunkturer i sin konkreta sociala inramning – i sin taktik, klassammansättning och förmåga att upprätthålla sitt oberoende mot partier som Demokraterna. Det är absolut inte ett historiserande argument: det är uppenbart att en viss taktik är mer användbar än andra, oavsett det bredare sammanhanget. Och det är också uppenbart att arbetarrörelsen under nedgångar och lågkonjunkturer bör vara mer beredd på konfrontationer än någonsin. Men under alla förhållanden ökar en oberoende och aktiv arbetarklassmassa sannolikheten att erövra reformer.

Avslutningsvis skulle den debatt som har föranletts av Brenners senaste skrifter gynnas av att bedömas hårdare historiskt. Det finns en yttlig likhet mellan sekelskiftets lågränteregim och den keynesianska efterfrågehanteringen gyllene ålder. Likaså kan den senaste svängen till höga räntor och utomekonomisk plundring föra tankarna till den penningpolitik som beledsagade arbetsgivarnas offensiv i slutet av 1970-talet. Men det tidsmässiga förhållandet mellan dessa händelser visar hur specifika de är. 1948 års keynesianska blandekonomi upphävdes när nyliberalismen inleddes 1979, och övergick från och med 1995 i "bubbeekonomins" era. När den sistnämnda misslyckades så inleddes den nyliberala katastrofhjälpen under de av Geithner ledda räddningsaktionerna efter 2008, följt av ett tio år långt vänteläge. Det följdes i sin tur av den nuvarande "politiskt kapitalistiska" konjunkturen: ett angrepp mot befolkningens levnadsstandard kombinerat med en hårdnande statlig förtryckarapparat. Detta perspektiv avslöjar vissa orsakande och bestämmande band mellan händelser som utvecklas över tid. Av det skälet kan det verka nedslående för de som hoppas att reformer från en period kan överföras till en annan genom att man gör riktiga politiska val. Men när det kommer till kritan är en politik som är rotad i en klar förståelse av dessa distinkta historiska faser mer användbar som vägledning till nutiden.

Lästips:

[Vi är alla stagnationsteoretiker nu](#), av Aaron Benanav. Ännu ett svar på Ackermans artikel om Robert Brenners teorier om "långvarig nedgång" inom ekonomin.